Gustáv Murín

TAKÁ NORMÁLNA AMERIKA

New York a Ledig House (New York State), Denver (Colorado), Oklahoma-Norman (Oklahoma), Boston (Massachusetts), Boonville (Missouri), Philadelphia (Pennsylvania), Chicago (Illinois).

II.

GUSTÁV MURÍN

TAKÁ NORMÁLNA AMERIKA II.

New York a Ledig House (New York State), Denver (Colorado), Oklahoma-Norman (Oklahoma), Boston (Massachusetts), Boonville (Missouri), Philadelphia (Pennsylvania), Chicago (Illinois).

© Gustáv Murín, 2026
Všetky práva vyhradené.

ISBN PDF 978-80-8285-146-8
ISBN EPUB 978-80-8285-147-5
ISBN MOBI 978-80-8285-148-2
ISBN 978-80-8285-149-9

Táto kniha sa dotýka každého,
kto chce i ten kto nechce mať s Amerikou niečo spoločného.
Je to tým, že globalizácia už je aj u nás doma.
A je otázkou, či globalizácia, nie je vlastne amerikanizácia.
Pozrime sa teda očami našinca na ľudí,
ktorí v jednom i druhom už žijú.

LEDIG HOUSE, New York State

(Art/OMI, mestečko Ghent, údolie rieky Hudson,
Medzinárodná spisovateľská kolónia)

Prvá strata v lotérii kufrov

Kto aspoň raz letel, ten to pozná. Pri odlete vložíte svoje kufre, ako vklad v kasíne. Po prílete sa postavíte k obrovskej rulete, na ktorej sa točia výhry. Výhra je, keď tam ten svoj kufor nájdete. Ja som ten svoj nenašiel. A že to bolo monštrum nabité na takmer štvrťroka pobytu za Veľkou vodou. Nebol som ale, našťastie, sám. Prestup v Londýne bol totiž taký krátky, že nám asi päťdesiatim chýbali kufrové výhry. Nestihli nám ich jednoducho preložiť do lietadla letiaceho do New Yorku. V British Airways sú na takéto prípady zjavne už zvyknutí. Bez dlhých rečí nás na letisku v New Yorku postavili do trojstupu k trom ich pultom. Mňa šupli do stredného a ako krupiérku som vyfasoval obrovskú černošku. Vytiahla si dvoch chlapíkov na začiatku radu a už to začalo:

„Chýbajú vám kufre? Ako vyzerali? Budete nejakú dobu v New Yorku? Môžete mi dať adresu? Ďakujem, vaše kufre budú určite doručené behom 24 hodín. Medzičasom, prijmite tieto neceséry, ako malú náhradu za spôsobené nepohodlie.“

Hovorím si, dobre je, necesér sa zíde a kufor aj tak dostanem.

Nasledovala dáma predo mnou s tou istou sériou otázok. Len záver bol vylepšený.

„Nech sa páči šek na sto dolárov, ako malú náhradu za spôsobené nepohodlie.“

No skvelé, sto dolárov alebo necesér, to nemôže zlyhať.

Budem stručný, tá ženská prebehla povinnými otázkami a strčila mi pod nos formulár:

„Keby vám ten kufor neprišiel, sťažujte sa. Ďalší!“

No, to je ako zlý sen! Ani sto dolárov, ani necesér. Len tento papier ako kopnutie do zadku?! Bol by som sa hádal, ale vonku ma už pekne dlho čakala Lucka, budúca menželka kamaráta Laca, a ak by sme sa minuli, nevedel by som k nim trafiť. Tak som to vzdal.

Večer u Laca a Lucky sme pospomínali všetko možné a dostali sme sa aj k mojej batožine. To, že som obišiel na rozdiel od ostatných na sucho, ostalo záhadou. Na druhý deň o šiestej ráno zazvonil pri dverách domu nejaký zriadenec s mojím cestovným veľkovakom. Podpísal som mu prevzatie a vyvliekol batoh do bytu. Pri bližšej obhliadke bolo jasné, že absolvoval dobrodružnú cestu. Zámok vylomili, pretože podľa predpisu opustená batožina musí byť prezretá, či neobsahuje výbušninu, alebo niečo obdobné. Nič však nezmizlo, ak nerátam odtrhnuté kolieska, čo je obvyklá daň za cestovanie lietadlami. Len na boku sa v plátne vaku objavila malá trhlina. A to bol počiatok môjho plánu.

Kto hrá, ten vyhrá

Veľkovak som pred rokmi kúpil vo Viedni so zľavou. Mal výhodu, že bol skutočne obrovský. Jeden čierny pasažier by sa doň zmestil. Nevýhodou bolo, že tá zľava mala svoje opodstatnenie. Plátno stien nebolo práve najpevnejšie a tento let bol zjavne začiatok jeho konca. Ale mal mi ešte dobre poslúžiť. Zostal mi totiž ten reklamačný formulár.

„Necesér aj so stovkou by vás vyšiel lacnejšie," povedal som si v duchu, vybral pero a začal vyplňovať kolónky. Keď som skončil, spravodlivo som sa rozčúlil, lebo vzniknutá škoda mi vyšla na dvesto dolárov. Tak od oka. Mal som vtedy poriadne veľké oko. Hlavne to ľavé. Formulár som odoslal a so stoickým kľudom sledoval ako sa môj batoh solidárne rozpadáva na malej okružnej ceste do Colorada (vedecká konferencia), Oklahomy (séria prednášok) a cez St. Louis späť do New Yorku. Keď som po pár dňoch odchádzal vlakom z New Yorku do spisovateľskej kolónie v Ledigu, musel mi Laco s batohom pomáhať. Bol už ako batožinový malomocný, čo chvíľa mu niečo odpadlo. Ledva sa udržal silou vôle pokope až do cieľovej stanice.

Tam som bol privítaný kolegami, z ktorých hneď dvaja mali ťažké srdce na tú istú leteckú spoločnosť z tých istých dôvodov. Našinec zvyknutý na naše reklamačné horory by rezignoval. Ale vtedy som si spomenul na dôležitú poučku, ktorú si v Amerike musíte odpočiatku vytrvalo opakovať: „Som zákazník, som pán". Nám, už z domova citovo vyhladovaným zákazníkom, totiž chýba viera v happy-end. V Amerike sa vám vráti. Napísal som leteckej spoločnosti urgenciu. O týždeň som dostal ospravedlňujúci list a šek na dvesto dolárov. Keďže som chcel byť za

chytráka, pri najbližšej návšteve New Yorku som si v Brooklyne kúpil na pohľad elegantný cestovný kufor za púhych dvadsať dolárov. Rozpadol sa mi sám od seba už pri ceste na letisko. No povedzte, nie je to happy-end?!

DENVER (Colorado) + Oklahoma

Čípák

Viete, keď vám Univerzita horko-ťažko zaplatí poplatok a letenku na vedeckú konferenciu a ubytovanie si už musíte hradiť z vlastného vrecka, tak veľmi nevyskakujete. Medzi našincami v Amerike sa tomu hovorí „čípák" – od slova „cheap" (lacný), ktoré sa vyslovuje „číp". Takže ako „čípák" som, hanba-nehanba, s pomocou amerických známych našiel v Denveri najlacnejší hotel blízko miesta konferencie, čo sa konala pre zmenu v široko-ďaleko najdrahšom hoteli. A to kam ma viezol mikrobus z letiska ani nebol hotel, volali to hostel. Šofér to dobre vedel a tak najskôr porozvážal po hoteloch všetkých ostatných (vrátane niekoľkých mojich zahraničných kolegov) a potom sa odhodlal zaviesť ma pustou uličkou k nízkej budove s nápisom „Práčovňa". Tam ma vyložil a poprial veľa šťastia. No, veľmi to nepomohlo, lebo som nenašiel **recepciu** toho akože-hotela. Tak som sa šiel opýtať do tej veľkej práčovne a zistil, že noví hostia sa na noc prihlasujú pri tom istom okienku ako sa odovzdáva špinavé prádlo – skvelý začiatok.

Len čo som sa zapísal a ubytoval, už niekto klope na dvere. Za nimi stál veľmi starý, vráskavý pán – správca hostelu.

„Vitajte, som rád, že tu máme opäť niekoho z Českej republiky!"

„Ale ja nie som z Českej republiky."

„Ale pána Radka Johna iste poznáte. Býval tu takmer mesiac."

To ma upokojilo. Keď bývam v hosteli, kde vydržal mesiac aj Radek John; autor niekoľkých úspešných kníh, filmov a vtedajšia publicistická hviezda televízie *Nova*; nemôžem sa považovať za chudáka. Ibaže by aj Radek John bol za čípáka. Veď má pravzory v celom zástupe českých „batůžkářů“, čo by radi obišli zemeguľu za „pěťák“ a najradšej zadarmo. Takže som bol na chvíľu naozaj nechtiac vedecký „batůžkář“...

Noc za mrežami

Keď som vychádzal z nie práve vábnej miestnosti môjho dočasného útočiska, zistil som, že izba má dvojité dvere. Vnútorné drevené, vonkajšie tvorila mreža. V noci som ten systém veľmi rýchlo pochopil. Tie noci totiž boli tak horúce, že otvorené okno, ani stropný ventilátor nepomáhali. Len, keď ste otvorili tie drevené dvere, vzduch sa trošku pohol. No a na to, aby pri toľkom luftovaní bol ten spánok aj bezpečný, slúžila tá zvnútra uzamykateľná mreža.

Štrajk!

Druhý deň môjho pobytu v Denveri som šiel na konferenciu a uvidel zaujímavý úkaz. Okolo vedľajšieho mrakodrapu spoločnosti US-West chodili dokola akýsi čudní ľudkovia. Proti tomu mrakodrapu to boli ozajstní mravčekovia. V rukách držali transparenty so znakom CWA, zrejme odborovej organizácie, a stručnými nápismi. Všetky tie transparenty boli písané rukou a navyše podľa nátury autora, takže, čo transparent, to originál! Kopa ich bola v španielčine, ale toľko zasa rozumiem, že sa to týkalo nízkej mzdy a preplácaniu nadčasov (veď v niektorých kanceláriách

tej budovy sa svietilo celú noc!) a že toto je štrajk. Zaujalo ma to a tak som sa posadil na blízku lavičku a chvíľu pozoroval.

Ten štrajk bol pozoruhodný tým, že sa nič veľké vlastne nedialo. Ľudia v oblekoch a kravatách vchádzali a vychádzali z budovy, nikto ich nerušil. Tí štrajkujúci chodili v malých skupinkách, ale aj jednotlivo dokola tej budovy a bavili sa spolu asi ako sa bavia susedia, keď sa stretnú na ulici. Vrcholom bola babička, čo popri štrajku kočíkovala dvojčatá. Po chvíli som sa už naozaj musel zdvihnúť a ísť sa venovať vede. Na odchode som si ešte pomyslel – to sa to niekomu štrajkuje!

Prečo sú Švajčiari takí bohatí

Keď sa dostanete do každoročného kolotoča vedeckých konferencií, tak sa nevyhnutne s niektorými stanete „starými známymi“. Inou podobou tohto

každoročného rituálu sú tzv. konferenčné manželstvá. To sú dvojice, ktoré v prvopočiatku „našli v sebe zaľúbenie“, nepokračovali v tom, ale každoročne si to na danej konferencii zopakujú, Občas dokonca až tak, že bývajú na spoločnej hotelovej izbe. A posledný deň konferencie vyrazia spolu do mesta nakúpiť darčeky tým svojim doma.

Nič také mi nehrozilo, lebo som prišiel na konferenciu v Denveri po prvýkrát a naposledy. Ale potešilo, že som tu stretol známeho švajčiarskeho vedca v mojom veku. Aj jeho to nadchlo a tak sme sa dohodli, že pôjdeme spolu na pivo.

Po dennom konferenčnom programe sme teda zašli do blízkeho Pub-u. Mal som taký psychologický trik, že najskôr zaplatím rundu ja. Mal som tradične málo peňazí, tak nech sa aspoň predvediem.

Čas pohodovo plynul a ja už som piva v pohári na dne, kým sa kolega konečne rozhýbal a zavolal na barmana. Ten nám načapoval podľa ich čudného zvyku až povrch a Švajčiar sa rozhodol zaplatiť. Barman na to: „Za toto pivo neplatíte, je totiž happy-hour."

Skoro ma šľak trafil. Títo Švajčiari nielenže zarábajú viac než my, ešte k tomu aj elegantne šetria!

Názorná vedecká solidarita

Keď som sa vracal z Denveru, zastavil som sa na Oklahomskej univerzite, aby sa chystal môj neskorší štvormesačný pobyt. Môj profesor, Robert Murray Davis, ma prehovoril, aby som sa prišiel predstaviť a strávil tam pár dní. A mal pre mňa prekvapenie.

V International centre zorganizoval moju prednášku o Slovensku.

Na Katedre literatúry som mal čítanie z mojich textov preložených do solídnej američtiny.

Ale najprekvapujúcejšie bolo pozvanie na Ústav ekológie a environmentalistiky. Niečo také som ešte nezažil. Neobjednali si jednu prednášku, ale asi desať pätnásťminútových konzultácií, takže som šiel od pracovne k pracovni a rozprával, na čom u nás doma robíme. A nebola to len formalita. U jedného kolegu sme sa tak zarozprávali, že rýchlo obvolal nasledujúcich, aby mali trpezlivosť, že mu oznamujem naozaj dôležité vedecké správy. Za každé z pvystúpení som dostal zvlášť honorár a ten honorár násobil počtom mojich kolegiálnych konzultácií. Nakoniec ma očakával riaditeľ Ústavu, vážený pán profesor. A aj vysvetlenie toľkej priazne. Zistil totiž, že jeho dvaja ašpiranti, on a ona, dostali štipendium na

Slovensko a tak by ocenil, aby sme sa o nich trochu postarali, až prídu. To som prisľúbil rád. Veď som bol za tú dobrú vôľu už vopred štedro odmenený...

Praclíkový let

Lietať po Amerike je dnes ako jazdiť rebrinákom hore dole po grúni. Nič mimoriadne, pri tých tisícoch letov a státisícoch cestujúcich denne sa na veľké pohodlie nedbá. Vedel som, že sa pri lete dočkám maximálne vrecúška arašidov a troch kvapiek koly uprostred pohára preplneného kockami ľadu. Ktosi „múdry" ale prišiel na to, že arašidy sú nezdravé a tak ich vymenili za takzvané praclíky. Takzvané praclíky sú krekery v podobe praclíkov a sú nejedlé. Áno, je úžasné ako krajina s tak bohatými zdrojmi potravín a vysokou potravinárskou technológiou dokáže produkovať čosi nejedlé, ale veď to nie je jediný prípad. Coca-Cola je často tiež nepitná, dokonca sa tvrdí, že ak v plechovke plnej Coca-Coly necháte týždeň klinec, tak za ten čas zmizne, jednoducho sa rozloží. A na tejto diéte som mal stráviť celý deň!

Skorý ranný let ma premiestnil z Oklahoma City do Kansas City. Druhý z Kansas City do Chicaga. Odtiaľ, neplánovane, sme si odskočili do Minneapolis dotankovať. Odtiaľ sme konečne nabrali smer Baltimore a z Baltimore posledný let do New Yorku – Long Island. Posádky sa vždy vystriedali a mňa už ani nevyháňali z lietadla. Sedel som tam sám, prišli upratovačky, vybrali odpadky, popri tom mi začesali ofinu správnym smerom a popriali šťastný ďalší let. Už som k tomu lietadlu skoro patril. Keď sa to tak zoberie, každá ďalšia posádka sa mi mala prísť predstaviť –

veď som tam bol viac doma ako oni! A bolo to na mne vidieť. Keď ste celý deň na nejedlých praclíkoch a nepitnej Cole, to na vás zanechá stopy.

Celá tá tortúra však stála za záverečný let. Už som videl v lietadlách všeličo (aj opitých moravských podnikateľov na ceste do Kuala-Lumpur), ale takéhoto letušáka, som ešte nezažil. Ten chlap sa rozhodol (pre mňa v pravej chvíli), že lietať je vlastne zábava. Jeho komentár k bezpečnostným predpisom bol komediálny výstup non-plus-ultra. Bezpečnostné predpisy sa aj tak melú dokola pri každom lete a na tretíkrát už ich viete naspamäť. V jeho podaní by som si dal aj repete. Ten let bol krátky, ale mohli vyberať vstupné, ako za kabaret, a ľudia by vďačne dali. Končilo to tým, že sme pristáli a všetci sa, ako obvykle, napružili v sedadlách už-už vyraziť k východu. Neviem, kde sa to v ľuďoch berie (okrem tých, čo ledva stíhajú nasledujúci let), ale zakaždým sa tieto závody „kto bude skôr von“ opakujú. Už sme boli skoro všetci na štartových blokoch, keď sa v amplióne ozval známy hlas „Ešte nie!“ a pokračoval imitáciou konských kopýt, spomaľoval tak, ako sme sa blížili k výstupnej rampe, a keď už sme naozaj stáli, zavelil „Teraz!“. Ale nikto nebežal. Rehotali sme sa, ako tie kone. Kvôli tomu letušákovi som dočasne odpustil americkým aerolíniám ich praclíkovú diétu.

NEW YORK

U nás v New Yorku

Späť na skok v New Yorku som nemohol obísť svojho dávneho priateľa z gymnázia v rodných Krasňanoch Laca a jeho budúcu manželku Lucku. No a keď už sme boli spolu, nemohli sme obísť tému – tenis. Zohrali sme spolu nejeden bojovný zápas, ale tentoraz Laco vymyslel, že sa na tenis najvyššej kvality pôjdeme pozrieť. Práve totiž bežal veľký tenisový turnaj zvaný US-Open. Ja na to:

„Samozrejme, a čo lístky?“

„Pokojne, starec, tu nie si v snobskom Wimbledone, kde sa bivakuje dve noci, aby si si mohol kúpiť jeden lístok. Tu si v New Yorku, v slobodnej krajine! Zajtra ráno pôjdeme a kúpime si ich rovno pri vchode.“

Z tejto výšky divák ani netuší, kde je loptička. A predsa chce byť pri tom?

No, bolo to inak. Do areálu Flashing Meadow sme dorazili až okolo desiatej a pred pokladňami stála rada na niekoľko hodín. Pred niekoľkými pokladňami však bolo takmer pusto. Šli sme sa na to pozrieť. Vydávali tam lístky tým, čo si ich rezervovali. No ale keď už sme tam tak postávali a tá „naša“ rada bola tak blízko, tak sme sa „akože nenápadko“ šuchli dopredu. A samozrejme, že sme to urobili vo veľkom zaujatí debatou o čomsi veľmi dôležitom. Mysleli sme si, že máme vyhraté. Ale Američania sú veľké

žalobaby. Nepôjdu sa s vami hádať, že sa prebiehate, pošlú policajta. Ten prišiel a začal pozoruhodný dialóg.

„Čo tu robíte?“

„Stojíme na lístky.“

„Ale ľudia za vami tvrdia, že ste ich predbehli.“

Pozrel som sa na ľudí za nami a pochopil, že títo by to odprisahali aj pred súdom. Vyzeralo to zle a vtedy je každý nápad dobrý. A mňa ten nápad napadol!

Siahol som do vrecka a našťastie tam bol – môj novinársky preukaz. Hovorím:

„Ale ja by som predsa ako novinár nemal stáť žiadnu radu.“

Policajt to uznal a odkázal ma na akreditačné stredisko, kdesi za rohom. Laco s Luckou ale predsa len museli ísť na koniec radu. Ja som s novinárskym preukazom prešiel jednou zo zadných brán a mal vstup na ten deň zadarmo. Američania sú poriadkumilovní. Ale dá sa zjednávať.